

Gedeelde Waarden in Confrontaties met Morele Weigeraars:

Tegenovergestelde Effecten op Zelf- en Weigeraar Beoordelingen

Florien M. Cramwinckel¹, Kees van den Bos¹, Eric van Dijk², Anneke Bruin¹,

Simone van Oudvorst¹ & Marian van Sprakelaar¹

¹Universiteit Utrecht ²Universiteit Leiden

Aantal woorden: 997

Correspondentiegegevens: Florien Cramwinckel, Universiteit Utrecht, Faculteit Sociale Wetenschappen, Afdeling Sociale & Organisatie Psychologie, Heidelberglaan 1, 3584 CS Utrecht. Telefoon: +31 30 2538997. Email: F.M.Cramwinckel@uu.nl.

Samenvatting

Morele confrontaties, waarbij mensen die zelf een bepaald gedrag hebben uitgevoerd worden geconfronteerd met een morele weigeraar die door zijn/haar weigering ditzelfde gedrag uit te voeren de moraliteit van dit gedrag in twijfel trekt, hebben vaak negatieve gevolgen. De morele zelfregulatietheorie (Zhong, Liljenquist, & Cain, 2009) stelt dat mensen hun morele gedrag vergelijken met hun ideale morele zelfbeeld en het als bedreigend ervaren wanneer hun gedrag niet voldoet aan hun morele standaard. Mensen kunnen deze morele tekortkomingen compenseren door zich bijvoorbeeld extra moreel te gedragen in een volgende situatie (Zhong et al., 2009) of door de bron van de dreiging negatief te beoordelen (Sherman & Cohen, 2002). Zonder compensatie leidt deze morele dreiging tot een negatiever zelfbeeld. In deze studie onderzoeken we hoe mensen reageren op morele confrontaties waarbij het proces van morele zelfregulatie in werking wordt gesteld door het gedrag van een andere persoon, een *morele weigeraar* (Cramwinckel et al., in druk). Hiermee focussen wij dus op het inter-persoonlijke karakter van moraliteitsbedreigingen.

Op basis van eerder onderzoek zou men kunnen verwachten dat zo'n morele confrontatie altijd negatieve gevolgen heeft. Zo hebben Cramwinckel en collega's (in druk) laten zien dat vleeseters nadat ze een stukje worst aten negatief reageerden op vegetariërs die vanuit morele redenen vleesconsumptie weigerden, door zichzelf en de morele weigeraar negatief te beoordelen. Monin en collega's (2008) toonden bovendien aan dat mensen die zelf wel hadden meegewerkt aan een taak, een negatieve beoordeling hadden van een morele weigeraar die weigerde mee te werken aan dezelfde taak omdat hij/zij deze taak racistisch vond.

Hieruit zou men kunnen concluderen dat een morele confrontatie, waarin men zelf het gedrag heeft vertoond waar een morele weigeraar later moreel bezwaar tegen

maakt, altijd zal leiden tot negatieve consequenties. In dit onderzoek onderzoeken we of het uitmaakt of mensen het eens zijn met de morele waarden waarop de weigeraar zich beroept.

Aangezien evaluaties van anderen afhangen van de mate waarin men waarden met deze anderen deelt (Byrne & Clore, 1970), beargumenteren wij dat men een morele weigeraar positiever beoordeelt wanneer men achter de waarden staat die de morele weigeraar verdedigt. Tegelijkertijd kan men door het gedrag van de morele weigeraar bewust worden gemaakt van de tekortkomingen van het eigen eerdere gedrag, juist wanneer men achter de waarden staat waarop de weigeraar zich beroept, wat leidt tot een negatiever zelfbeeld. Deze negatieve consequenties zouden echter alleen moeten optreden als men een taak heeft gedaan die tegen de eigen morele waarden ingaat (zoals het schrijven van een anti-homo betoog terwijl men positief ten opzichte van homoseksualiteit staat), aangezien men anders naar eigen inzicht niet immoreel heeft gehandeld, en het gedrag van de weigeraar men dan dus niet bewust maakt van eigen morele tekortkomingen. In dit onderzoek gaan we na wat de invloed van een dergelijke situatie is op oordelen over jezelf en over de weigeraar. We verwachten hierbij dat een negatieve zelfbeoordeling alleen zou moeten optreden wanneer mensen zelf gedrag hebben vertoond dat tegen hun waarden indruist.

We hebben onze ideeën getoetst in een experiment waarbij studenten gevraagd werd om ofwel een anti-homo betoog te schrijven, ofwel een pro-homo betoog te schrijven. Studenten in ons onderzoek stonden redelijk positief ten opzichte van homoseksualiteit, en het schrijven van een anti-homo betoog (in tegenstelling tot een pro-homo betoog) was dus niet in overeenstemming met hun waarden. Vervolgens werden deelnemers geconfronteerd met het betoog van een andere participant, die de pro-homo taak of anti-homo taak had geweigerd vanuit morele overtuigingen. In de

gedeelde waarden conditie had de weigeraar de anti-homo taak geweigerd omdat hij/zij vond dat homoseksualiteit moreel was. In de niet-gedeelde waarden conditie had de weigeraar de pro-homo taak geweigerd omdat hij/zij vond dat homoseksualiteit immoreel was.

Deelnemers beoordeelden de weigeraar die had geweigerd om een anti-homo betoog te schrijven als positiever en meer zelfredzaam dan de weigeraar die had geweigerd om een pro-homo betoog te schrijven, ongeacht welke taak ze zelf hadden gedaan. Dit hing bovendien af van hun attitude ten opzichte van homoseksualiteit; hoe positiever ze tegenover homoseksualiteit stonden, hoe positiever ze de weigeraar beoordeelden die had geweigerd een anti-homo betoog te schrijven. Zoals verwacht hing het zelfbeeld van de deelnemers ook af van de taak die zij zelf hadden gedaan. Wanneer deelnemers werden geconfronteerd met een weigeraar die weigerde een anti-homo betoog te schrijven dachten ze negatiever over zichzelf wanneer ze zelf een anti-homo betoog hadden geschreven, dan wanneer ze zelf een pro-homo betoog hadden geschreven.

Onze resultaten geven aan dat het hebben van gedeelde waarden een belangrijk onderdeel is van een morele confrontatie. In tegenstelling tot eerder onderzoek (bv., Cramwinckel et al., in druk; Monin et al., 2008) reageerden mensen namelijk positief op een morele weigeraar wanneer deze (net als zichzelf) positief stond tegenover homoseksualiteit en daarom weigerde een anti-homo betoog te schrijven. Dit had echter wel een keerzijde voor het zelfbeeld: wanneer mensen zelf een taak hadden gedaan die tegen hun waarden indruiste (het schrijven van een anti-homo betoog) en werden geconfronteerd met een morele weigeraar die weigerde om dit anti-homo betoog te schrijven, leidde dit tot een negatiever zelfbeeld. Wanneer mensen een taak

hadden gedaan die bij hun morele waarden paste (het schrijven van een pro-homo betoog), trad dit effect niet op.

Een alternatieve verklaring voor de positieve reactie op de morele weigeraar met de gedeelde waarden zou kunnen zijn dat deze wordt vergeleken met een zeer negatieve vergelijkingsstandaard (iemand die zo anti-homo is, dat hij/zij zelfs geen pro-homo betoog wil schrijven tijdens een wetenschappelijk onderzoek), en hier positief bij afsteekt. Vervolgonderzoek waarin een minder negatieve vergelijkingsstandaard wordt gebruikt zou kunnen helpen om deze alternatieve verklaring uit te sluiten.

Samenvattend geven onze resultaten dus aan dat het in een morele confrontatie belangrijk is of men achter de morele waarden staat waarop een weigeraar zich beroept. Wanneer men wordt geconfronteerd met iemand die een moreel standpunt inneemt waar men achter staat, leidt dit tot bewondering voor deze morele weigeraar. Tegelijkertijd kan deze confrontatie duidelijk maken dat men zelf niet zo hoogstaand heeft gehandeld, wat leidt tot een negatiever zelfbeeld.

Referenties

- Byrne, D., & Clore, G. L. (1970). A reinforcement model of evaluative responses. *Personality: An International Journal, 1*, 103-128.
- Cramwinckel, F. M., Van Dijk, E., Scheepers, D. T., & Van den Bos, K. (in druk). The threat of moral refusers for one's self-concept and the protective function of physical cleansing. *Journal of Experimental Social Psychology*. doi: 10.1016/j.jesp.2013.07.009
- Monin, B., Sawyer, P. J., & Marquez, M. J. (2008). The rejection of moral rebels: Resenting those who do the right thing. *Journal of Personality and Social Psychology, 95*, 76-93. doi:10.1037/0022-3514.95.1.76
- Sherman, D. K., & Cohen, G. L. (2006). The psychology of self-defense: Self-affirmation theory. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology, 38*, 183-242. San Diego, CA: Academic Press. doi:10.1016/S0065-2601(06)38004-5.
- Zhong, C., Liljenquist, K., & Cain, D. M. (2009). Moral self-regulation. Licensing and compensation. In D. De Cremer (Ed.), *Psychological perspectives on ethical behavior and decision making* (pp. 75-43). Charlotte, NC: Information Age Publishing, Inc.